

HUZUREVİNDE YAŞAYAN YAŞLILARIN DEPRESİF YAKINMALARI, UMUTSUZLUK DÜZEYLERİ VE ÖLÜM KAYGILARI İLE İLİŞKİLİ ÖZELLİKLER

S. Vatan*, T. Gençöz**

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada huzurevinde yaşayan sakinlerin psikolojik sağlıkları ile ilişkili özelliklerin araştırılması hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda sakinlerin depresif yakınmaları, umutsuzluk düzeyleri ve algıladıkları sosyal destek düzeyleri, ölüm kaygıları, üretkenlik yaşantılarını gerçekleştirme düzeyleri, ayrıca huzurevine başvurma nedenleri ve kaldıkları kurumdan duydukları memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişkilerin araştırılması amaçlanmıştır. **Yöntem:** Bu amaçlar doğrultusunda iki ayrı huzurevinin sakinleri arasından rast gele seçilen 100 kişi yukarıda sözü edilen ölçekleri doldurmuşlardır. **Bulgular:** Yürütülen regresyon analizi sonuçlarına göre depresif yakınmalar ile eğitim düzeyinin düşüklüğü, huzurevine başvurma sebeplerinden bazıları ve kaldıkları kurumdan duydukları memnuniyetteki düşüş ilişkili bulunmuştur. Umutsuzluk düzeyi ile ise eğitim düzeyinin düşüklüğü ve kaldıkları huzurevinin ekonomik statüsünün yüksekliği,

arkadaşlardan algılanan sosyal destek ile üretkenlik yaşantılarını gerçekleştirme düzeyindeki düşüş ve ayrıca kaldıkları kurumdan duydukları memnuniyetteki düşüş ilişkili bulunmuştur. Son olarak, ölüm kaygısı ile düşük yaş, huzurevine başvurma sebeplerinden bazıları, kendileri için özel kişiden algıladıkları destekteki artış ile üretkenlik yaşantılarını gerçekleştirme düzeyindeki düşüş arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. **Sonuç:** Bu bulgular doğrultusunda huzurevlerindeki depresyon, umutsuzluk ve ölüm kaygısı risk gruplarının belirlenmesinde ipucu olarak yukarıda söz edilen değişkenlerin önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: (1) Huzurevi, (2) Üretkenlik, (3) Ölüm Korkusu, (4) Depresif Yakınmalar, (5) Umutsuzluk

Characteristics Associated with Depressive Symptoms, Hopelessness and Death Anxiety of the Elderly Living in Rest Homes

SUMMARY

Aim: The present study aimed at investigating variables related to psychological health

* Hacettepe Üniversitesi

** Doç. Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü.

of the elderly living in rest homes. Accordingly, for the residents of rest homes the associates of depressive symptoms, hopelessness level, perceived social support level, experienced death anxiety and generativity; moreover, reasons for applying for the rest home and obtained satisfaction from the institution are aimed to be examined. **Method:** For these purposes 100 randomly selected people from two different rest homes completed questionnaires mentioned above. **Results:** According to the results of the regression analyses, depressive symptoms were found to be associated with lower education level, some reasons of applying for the rest home, and lower level of satisfaction from the institution. As for the associates of hopelessness, lower education level, higher economical status of the resident's institution, lower level of perceived social support from friends, lower generativity level, and lower level of satisfaction from the institution were found to be significant. Finally, death anxiety was found to be associated with lower age, some reasons of applying for the rest home, higher perceived social support from a special person, and lower generativity level. **Conclusion:** These results are thought to be important to determine the risk groups of depressive symptoms, hopelessness and death anxiety in rest homes.

Key Words: (1) Rest Home, (2) Generativity, (3) Death Anxiety, (4) Depressive Symptoms, (5) Hopelessness

GİRİŞ

Yaşlılık, gelişimsel dönemler içinde genellikle 65 yaş sonrasında yaşandığı öne sürülen ve yaşam evreleri içerisinde en son görülen evredir.

Tüm dünyada gün geçtikçe yaşlı nüfusu artmaktadır. Böylece yaşlılara yönelik tüm hizmetlerin daha programlı, teşkilatlı ve kurumsal olarak verilmesi amaçlanmaktadır. Var olan bu amaç içinde huzurevleri önemli bir yere

sahiptir. 2000 yılından 2005 yılına ülkemizdeki huzurevi sayısının 120'den (Vehid 2000) 210'a (SHÇEK 2005) çıkmasının bunun bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Bu artışta rol oynayan faktörler arasında ülkemizdeki yaşlı nüfusunun artışının yanı sıra, önceleri sadece ekonomik yetersizlik yaşayan ve kendilerine bakacak yakınları olmayan kişiler huzurevlerini tercih ederken (Altun ve Ersoy, 1998), günümüzde huzurevlerine bakış açısının yavaş yavaş değişmesi, ekonomik sıkıntı içinde olmayan, kurulu aile düzenleri olan ve güçlü sosyal desteği olan kişilerin de daha farklı nedenlerle (örn., huzurevlerinin sunduğu sosyal aktiviteler, yerinde sunulan sağlık hizmetleri) huzurevlerini tercih etmelerinin yer aldığı düşünülmektedir. Dolayısıyla önceden zorunlu farklı dış etkenlerden dolayı huzurevleri tercih edilirken günümüzde kişiler kendilerine ait bir seçimi gerçekleştirmektedirler.

Toplumdaki yaşlı nüfusunun artmasıyla bu popülasyonun biyolojik, psikolojik ve sosyal değişkenlerini yakından tanımaları gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu değişkenler ve bunların yaşlılık dönemi üzerindeki etkilerinin bir bütün olarak açıklanabilmesi için Erik Erikson'ın "Yaşam Zinciri" / Life Cycle teorisi öne çıkmaktadır. Erikson'a (1975) göre insan gelişimi birbirini takip eden 8 evreden oluşmaktadır ve bu gelişim bebeklikten geç yetişkinliğe (yaşlılığa) kadar yaşam boyu devam etmektedir. Bu yaşam zinciri her birey için geçerli olmakla beraber, bu evrelerde gerçekleştirilmesi beklenen görevlerin gerçekleşme düzeyi kişisel farklılıklar göstermektedir. Her bir evre bir önceki evrede yaşanan başarı ya da başarısızlıklardan etkilenebilmektedir. Bir önceki evrenin gerektirdiği görev başarı ile gerçekleştirilirse, takip eden evrelerde kişiye yardımcı olacak olan psikososyal erdemler kazanılmış olur. Erikson'a (1982) göre gelişimsel evrelerden sekizincisi ve en son evre olan yaşlılık evresinde ulaşılması beklenen nokta, kişinin "Benlik Bütünlüğü"nü gerçekleştirmesidir. Erikson'a göre (1963) benlik bütünlüğü geçmişe dair pişmanlıklar

yaşamadan, geçmiş yaşantılarıyla yüzleşerek ve bunları kabullenerek, geçmişteki yaşantılardan tatmin olarak ve bir önceki evre olan "Orta Yetişkinlik Evresi"nde üretkenliği gerçekleştirerek sağlanabilir. Üretkenlik daha önceki evrelerde kazanılan sevgi ve yakınlık yaşantılarının kişi yaşamında genişletilmesi ve gelecek nesillere aktarılmaya çalışılmasıdır. Üretkenlik yaşantılarını gerçekleştirmiş kişinin 8. evrede "benlik bütünlüğü"nü sağlayarak yaşamının son dönemini umutsuzluktan ziyade "bilgelik" içerisinde geçirmesi beklenmektedir (Erikson 1982).

Tüm bu yaşantıların depresyon, umutsuzluk ve ölüm kaygısı gibi yaşlılık döneminde sıklıkla karşılaşılan önemli psikolojik faktörlere eşlik ettiği düşünülmektedir. Depresyon tüm yaşam evrelerinde üzerinde durulması gereken önemli bir duygusal problem olmakla beraber yaşlılık döneminde yaşlık evresinin diğer evrelerden farkından dolayı kendine özgü karmaşık bir tabloyla kendini göstermektedir (Amuk ve Oğuzhanoglu 2003). Tüm bu yaşantılarla birlikte, kişinin yaşamında farklı derecelerde ve farklı şekillerde ölüm kaygısı görülebilmektedir. Ölüm kaygısını, derecesini ve şeklini etkileyen faktörler incelendiğinde DePaola ve arkadaşları (1992) Erikson'ın "Yaşam Zinciri" teorisinden yola çıkmış ve ileri yaştaki kişilerin gençlere göre daha az ölüm kaygısı duyduklarını vurgulamışlardır. Rasmussen (1996) ise çalışmasında yaşla birlikte psiko-sosyal olgunluğun ("benlik bütünlüğü") etkileşiminin ölüm kaygısını azalttığını desteklemiştir. Bu bulgular Erikson'ın teorisine uyumlu gözükmektedir. Yukarıda sözü edilen, Erikson'ın son evresindeki benlik bütünlüğüne ulaşabilmenin önemli bir yolu da, kişinin yaşamının bu son evresine kadar yaşadığı hayatı gözden geçirmesi sonucu, yaşadıklarından tatmin olmasıdır. Yaşanan bu tatmin sonrasında ölümden duyulan kaygıda da bir düşüş beklenmektedir. Aksi takdirde, kişi geçmişinde yaşadıklarından memnun olmamakta ve daha yaşamak/tatmak istediği bir çok tecrübenin olduğunu düşünmektedir. Bu durum kişi için

"tüm bu arzularını gerçekleştirmek için önümde yaşamış olduğumdan daha az zamanım kaldı" telaşını doğurmakta ve bunun sonucunda duyulan ölüm korkusunda artış gözlenmektedir (Erikson 1982). Bunlarla birlikte cinsiyet de ölüm kaygısını etkileyebilecek bir değişkendir. Twelker'in (2004) çalışmasının sonuçlarına göre kadınların erkeklerden daha fazla ölüm korkusu duydukları bulunmuştur.

Düşük sosyo-ekonomik düzey (SED) ile yapılan çalışmalarda, huzurevinde yaşayan kişilerin hayatı kontrol edememe, daha az sosyal destek alma ve sosyal izolasyon gibi nedenlerden dolayı toplum içinde yaşayanlara göre daha fazla umutsuzluk, çaresizlik, kaygı ve depresyon sergiledikleri görülmektedir (Ron 2004). Ancak, daha önce de ele alındığı gibi huzurevlerine bakış açısı yavaş yavaş değişmekte ve sosyo-ekonomik düzeyi daha iyi, sosyal desteği fazla olan kişiler de huzurevlerine gitmeyi seçebilmektedirler. Kendilerine ait bir seçimi gerçekleştirmiş ve gelişimsel son evreyi olumlu bir şekilde karşılamış, "benlik bütünlüğü"ne ulaşmış kişilerde de bu konuların araştırılması bu alandaki çalışmalara yeni bir bakış açısı getirecektir. Bu açıdan bu çalışmada, huzurevinde yaşayan sakinlerden oluşan sosyo-ekonomik açıdan farklı 2 örnekte demografik özellikler, depresyon ve umutsuzluk düzeyi, ölüm kaygısı, sosyal destek, üretkenlik düzeyi gibi değişkenler ve bunlar arasındaki ilişkilerin çalışılması amaçlanmıştır. Geçmişte üretkenliği gerçekleştirmiş, belli bir ekonomik düzeye ve eğitime sahip sakinlerin daha az ölüm kaygısı duyması ve daha az depresif yakınmalar ve umutsuzluk yaşamaları beklenmektedir. Ayrıca kurumdan duyulan memnuniyetin de bu değişkenler ile ilişkili olması beklenmektedir.

YÖNTEM

Katılımcılar

Bu çalışma, Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir huzurevinde kalmakta olan sakinlerden 25 kadın, 25 erkek ve

SHÇEK'e bağlı bir huzurevinde kalmakta olan sakinlerden 25 kadın, 25 erkek olmak üzere, toplam 100 huzurevi sakini ile yürütülmüştür. SHÇEK'e bağlı huzurevinde kalmakta olan sakinlerin birçoğu kuruma hiçbir ücret ödememekte Devlet tarafından bakımları sağlanmaktadır. Bununla paralel olarak, Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan huzurevinde kalmakta sakinlerin sosyo-ekonomik özellikleri SHÇEK'e bağlı bir huzurevinde kalmakta olan sakinlerden sosyo-ekonomik özelliklerinden daha yüksek durumdadır. Bu iki huzurevinden gelen katılımcıların yaşları birbirinden anlamlı farklılık göstermemektedir. Çalışmanın yürütüldüğü kurumdaki Sosyal Servislerin de yönlendirmeleri ile ölçekleri tamamlamak için gerekli olan bilinç durumuna sahip olmayan sakinler (örn; demans, işitme, algılama problemi olanlar) belirlenmiş ve bu kişilerin dışında kalan sakinler arasından rastgele seçilen ve çalışmaya katılmayı kabul eden kişiler ile çalışma yürütülmüştür. Katılımcıların yaşları 56 ile 90 arasında değişmektedir (Ortalama = 74.67, SS = 7.21). Katılımcıların eğitim düzeyleri "okuma yazma bilmiyor" ile "üniversite" mezunu arasında değişmektedir. Kadın katılımcıların %7'si (n = 7) "Okuma yazma bilmeyen", %1'i (n = 1) "Okuma yazma bilen", % 9'u (n = 9) "İlkokul mezunu", % 8'i (n = 8) "Ortaokul mezunu", % 14'ü (n = 14) "Lise mezunu", % 11'i (n = 11) "Üniversite mezunu" dur; erkek katılımcıların ise % 3'ü (n = 3) "Okuma yazma bilmeyen", % 2'si (n = 2) "Okuma yazma bilen", % 7'si (n = 7) "İlkokul mezunu", % 6'sı (n = 6) "Ortaokul mezunu", % 12'si (n = 12) "Lise mezunu", % 19'u (n = 19) "Üniversite mezunu" dur. Katılımcıların kadınlar için 28'i (% 28), erkekler için ise 29'u (% 29) duldur. Ayrıca 36 kadın (% 36) ile 43 erkek (% 43) katılımcı en az bir çocuk sahibidir ve kadınların 31'i (% 31) ile erkeklerin 49'u (% 49) geçmişte çalışmışlardır. Geçmişte çalışmış olan katılımcıların çalışma süreleri 2.5 yıl ile 75 yıl arasında değişmektedir (Ortalama = 30 yıl, SS = 11. 22). Katılımcıların kurumda

kalma süreleri 1 ay ile 204 ay arasında değişmektedir (Ortalama = 46 ay, SS = 46. 67).

Veri Toplama Araçları

Beck Depresyon Envanteri (BDE). BDE 21 sorudan oluşmaktadır ve yüksek puanlar depresif yakınmalardaki artışı işaret etmektedir. Orijinali Beck ve arkadaşları (Beck ve ark 1961; Beck ve ark 1979) tarafından geliştirilen envanterin 1961 formunun Türkçe uyarlaması Tegin (1980); 1979 formunun Türkçe uyarlaması ise Hisli (1988, 1989) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada Hisli'nin çevirisi kullanıldığı için BDE adı kullanılacaktır.

Bu çalışmada, BDE'nin iç-tutarlık katsayısı .86 olarak bulunmuştur.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ). Bu ölçek, Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley (1988) tarafından sosyal destek kaynaklarının araştırılması için geliştirilmiş, uygulaması oldukça kolay ve 12 maddeden oluşan, 7'li Likert-tipi kısa bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçeğin maddeleri başlıca üç grupta toplanmaktadır. Dört madde aile, 4 madde arkadaşlar ve 4 madde diğer önemli kişilerden algılanan sosyal destek düzeyini değerlendirmeyi hedeflemektedir. Elde edilen puanların toplamı her bir alt grup için ayrı ayrı toplanmakta ve bu grupların toplamı da ölçeğin toplam puanını vermektedir. Ölçekten alınan puanın yüksek oluşu, algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması, Eker ve Arkar (1995) tarafından yapılmıştır.

Bu çalışmada ölçeğin 3 alt boyutu olan Arkadaş desteği, Aile desteği ve kendileri için Özel bir Kişiden aldıkları destek ayrı ayrı analizlere alınmıştır. Arkadaş desteği alt boyutunun iç-tutarlılık katsayısı .99 , aile desteği alt boyutunun iç-tutarlılık katsayısı .97 ve özel bir Kişiden aldıkları destek alt boyutunun iç-tutarlılık katsayısı .98 olarak bulunmuştur.

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ). Ölçeğin Orijinali Beck ve arkadaşları tarafından umut-

suzluk düzeyinin araştırılması amacı ile geliştirilmiştir (Beck ve ark 1974). BUÖ 20 sorudan oluşmaktadır ve alınan yüksek puanlar umutsuzluğun yüksek olduğunu işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Seber ve arkadaşları (1991) ile Durak (1994) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada, BUÖ'nin iç-tutarlık katsayısı .92 olarak bulunmuştur.

Huzurevine Başvurma Sebepleri (HBS).

Bu ölçekle amaçlanan huzurevi sakinlerinin huzurevine başvurma sebeplerinin araştırılmasıdır. Bu amaçla sakinlere sırasıyla 8 madde; "Yalnızlık; Yakınlarına yük olmama isteği; Günlük işlerini tek başıma yapmakta zorlanmak; Kurumda kalan başka arkadaşlarının, yakınlarının olması; Kurumun sosyal faaliyetlerinin olması; Gelecek endişesi duymaları; Kendilerine bakacak kimselerinin olmadığı düşüncesi; Kurumda kendilerini daha güvende hissetmeleri" sunulmuştur. Her bir madde katılımcılar tarafından "bu durum benim için uygun/ uygun değil" şeklinde iki seçenek üzerinde değerlendirilmiştir.

Loyala Üretkenlik Yaşantılarını Gerçekleştirme Ölçeği (LÜÖ). Bu ölçek, Mc Adams ve St.Aubin (1992) tarafından Erikson'ın "Life-Stage" teorisinden yola çıkılarak üretkenlik yaşantılarını gerçekleştirme düzeyini ölçmek amacı ile hazırlanmıştır. Ölçek 20 sorudan oluşmaktadır ve her bir soru 0 "Hiçbir zaman" ile 4 "Çok sık veya her zamana yakın" arasında değerlendirilmektedir. Böylece bu ölçekten alınabilecek puan 0 ile 80 arasında değişmektedir ve yüksek puanlar üretkenlik yaşantılarını gerçekleştirme düzeyinin artışı ifade etmektedir. Bu çalışmada kullanılmak üzere önce ölçeğin Türkçe'ye çevirisi, daha sonra da İngilizce'ye geri çevirisi (back translation) yapılmıştır. İngilizce geri-çeviri ile orijinal ölçek arasında büyük oranda paralellikler gözlenmekle birlikte, ufak farklılıkların çevirisi üzerinde bir kez daha çalışılarak bu farklılıklar giderildikten sonra ölçekteki maddeler son halini almıştır.

Bu çalışmalar sonucunda, LÜÖ'nin iç-tutarlık katsayısı .95 olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçek BDE ($r = -.30, p < .05$) ve Templer Ölüm Kaygısı Ölçeği ($r = -.21, p < .05$) ile orta derecede ve beklenen yönde korelasyon göstermektedir.

Templer Ölüm Kaygısı Ölçeği (TÖKÖ).

Ölçeğin Orijinali Templer tarafından ölüm kaygısının değerlendirilmesi amacı ile geliştirilmiştir (Templer 1970). TÖKÖ 15 sorudan oluşmaktadır, her bir soru 0 "Yanlış" veya 1 "Doğru" olarak değerlendirilmektedir. Bu ölçekten alınan yüksek puanlar ölüm kaygısının yüksek olduğunu işaret etmektedir. Bu araştırma kapsamında ölçek, öncelikle Türkçe'ye çevrilmiş, daha sonra oluşturulan Türkçe formdan İngilizce'ye geri çevirisi yapılmıştır. Bu İngilizce geri-çeviri ile orijinal ölçek arasında paralellik olmakla birlikte, gözlenen ufak farklılıklar tekrar gözden geçirilerek giderilmiş ve orijinalinde "Doğru – Yanlış" olan cevaplandırma şekli, katılımcıların iki cevap arasında sınırlandırılmaları ve daha yüksek varyansın elde edilebilmesi amacı ile 3'lü Likert-tipi ölçeğe (Bu ifade benim için Hiç Uygun Değil "0" ile bu ifade benim için Tamamen Uygun "2" arasında değerlendirilen) göre hazırlanmış ve ölçek son şeklini almıştır. Böylece ölçekten alınabilecek puan 0 ile 45 arasında değişmektedir.

Bu çalışmalar sonucunda elde edilen ölçeğin iç-tutarlık katsayısı .85 olarak bulunmuştur, ayrıca bu ölçek BDE ile ($r = .34, p < .05$) ve BAE ile ($r = .53, p < .05$) beklenen yönde korelasyon göstermektedir.

Beck Anksiyete Envanteri (BAE). BAE 21 sorudan oluşmaktadır ve yüksek puanlar kaygı yakınmalarındaki artışı işaret etmektedir. Orijinali Beck, Epstein, Brown ve Steer (1988) tarafından geliştirilen envanterin Türkçe standardizasyonu Ulusoy ve arkadaşları (1996) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışma kapsamında BAE sadece, TÖKÖ ile gösterdiği korelasyonun incelenmesi amacıyla kullanılmıştır.

İşlem Yolu

Çalışmaya başlamadan önce sakinlerin kaldıkları kurumların ilgili birimlerinden çalışmanın tarafımızca yönetilebilmesi için gerekli olan izinler yazılı olarak alınmıştır. Kendi başlarına soruları okumakta zorlanan ya da farklı fiziksel problemlerinden (örn., elindeki bir problemten dolayı yazamayanlar) dolayı bazı sakinlere sorular araştırmacılar tarafından okunmuştur. Görüşmeler sakinlerin uygun oldukları zaman diliminde odalarında, kurum içindeki kafeteryada veya hobi odalarında gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların depresif yakınmaları, umutsuzluk ve ölüm kaygısı düzeyleri ile eşleşen değişkenlerin saptanması amacı ile hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır. Oluşturulan regresyon denkleminin ilk basamağında kontrol değişkenleri olan cinsiyet, yaş, sakinlerin sahip olduğu çocuk sayısı, ne kadar süredir kurumda kaldıkları, geçmişte çalışıp çalışmadıkları, eğitim düzeyleri ve kaldıkları huzurevinin ekonomik statüsü (1 = Düşük, SHÇEK'e bağlı huzurevi; 2 = Yüksek, Emekli Sandığı'na bağlı huzurevi şeklinde kodlanmıştır); ikinci basamağında huzurevinde yaşamaya ihtiyaç duymalarına yönelik çeşitli nedenlerin (bunlar: Yalnızlık; Yakınlarına yük olmama isteği; Günlük işlerini tek başıma yapmakta zorlanmak; Kurumda kalan başka arkadaşlarının, yakınların olması; Kurumun sosyal faaliyetlerinin olması; Gelecek endişesi duymaları; Kendilerine bakacak kimselerinin olmadığı düşüncesi; Kurumda kendilerini daha güvende hissetmeleri) bulunup bulunmadığı bilgileri; üçüncü basamağında Psiko-sosyal değişkenler olarak ele alınan üretkenlik yaşantılarını gerçekleştirme düzeyi, aileden, arkadaşlardan ve kendileri için özel olan herhangi bir kişiden alınan sosyal destek bilgileri; dördüncü ve son basamakta ise sakinlerin kaldıkları kurumdan duydukları memnuniyet hiyerarşik olarak denkleme alınmıştır. Böylece örneklem sayısı da

dikkate alınarak, bu değişkenlerin hepsi değil sadece bağımlı değişkenler ile anlamlı ilişki gösteren ölçümler yukarıda sözü edilen basamaklar sırasında hiyerarşik olarak denkleme girmiştir.

Depresif yakınmalar ile yapılan regresyon analizi sonucuna göre (bkz. Tablo 1) kontrol değişkenlerinden sadece sakinlerin düşük Eğitim Düzeyi ($t [86] = -4.35, p < .001; pr = -.43$) deresif yakınmalar ile ilişki göstermiş ve bu değişken toplam varyansın %18'ini açıklamıştır ($F [1, 86] = 18.95, p < .001$). Huzurevinde yaşamaya ihtiyaç duyma nedenleri arasından ise öncelikle "Yalnızlık", daha sonra "Kendilerine bakacak kimselerinin olmadığı" düşüncesi depresyon semptomları ile anlamlı ilişki göstermiştir. Böylelikle ikinci adımda denkleme giren "Yalnızlık" ($t [85] = -2.73, p < .05; pr = -.28$) depresif yakınmalar ile negatif ilişki göstermiş ve bu değişken ile birlikte toplam varyans %25'e yükselmiş ($F değişim [1, 85] = 7.46, p < .05$); "Kendilerine bakacak kimselerinin olmadığı düşüncesi" ise ($t [84] = 2.99, p < .01; pr = .31$) üçüncü olarak denkleme girmiş ve açıklanan toplam varyans %32'ye ulaşmıştır ($F değişim [1, 84] = 8.91, p < .01$). Psiko-Sosyal değişkenler arasından ise hiçbiri depresif yakınmalar ile anlamlı ilişki göstermemiş ve denkleme girmemiştir. Denklemdaki tüm değişkenler kontrol edildikten sonra, denkleme son olarak sakinlerin kaldıkları kurumdan duydukları memnuniyetteki azalma ($t [83] = -2.84, p < .05; pr = -.30$) girmiş ($F değişim [1, 83] = 8.08, p < .05$) ve böylece denklemdaki dört değişken toplam varyansın %38'ini açıklamıştır.

Umutsuzluk ile yapılan regresyon analizi sonucuna göre ise (bkz. Tablo 2) kontrol değişkenlerinden öncelikle Eğitim düzeyi ve daha sonra kaldıkları huzurevinin ekonomik statüsü umutsuzluk ile anlamlı ilişki göstermişlerdir. Böylelikle birinci adımda denkleme giren Eğitim düzeyi ($t [84] = -4.00, p < .001; pr = -.40$) umutsuzluk ile negatif ilişki göstermiş ve toplam varyansın %16'sını ($F [1, 84] = 16.00, p < .001$) açıklamıştır. İkinci adımda

Tablo 1: Depresif Yakınlıklar ile Eşleşen Özellikler.

Denkleme Önerilme Sırası	Denkleme Giriş Sırası	F Değişim	sd	t Set içi	Beta	pr Kısmi Korelasyon	Model için R ²
1.Basamak	1. Eğitim Düzeyi	18.95***	1, 86	-4.35***	-.43	-.43	.18
2.Basamak	2.Yalnızlık	7.46*	1, 85	-2.73*	-.26	-.28	.25
	3.Kendilerine bakacak kimselerinin olmadığı düşüncesi	8.91**	1, 84	2.99**	.27	.31	.32
4.Basamak	4.Kaldıkları kurumdan duydukları memnuniyet	8.08*	1, 83	-2.84*	-.26	-.30	.38

*p<.05, **p<.01, ***p<.001

Not: Beta ve t için set içi değerler verilmiştir.

denkleme giren huzurevinin ekonomik statüsü (t [83] = 2.37, p < .05; pr = .25) toplam varyansı % 21'e (Fdeğişim [1, 83] = 5.61, p < .05) yükseltmiştir. Bu sonuca göre Emekli Sandığı'ndan gelen katılımcıların umutsuzluk düzeyi artmaktadır. Huzurevinde yaşamaya ihtiyaç duyma nedenleri arasında ise hiçbiri umutsuzluk ile anlamlı ilişki göstermemiş ve denkleme girmemiştir. Psiko-Sosyal değişkenlerden, öncelikli olarak Arkadaş Desteğindeki azalma denkleme girerek (t [82] = -3.38, p < .05; pr = -.35) toplam varyansın % 31'e ulaştırmıştır (F değişim [1, 82] = 11.39, p < .05). Dördüncü adımda denkleme giren Üretkenlik Yaşantılarını Gerçekleştirme Düzeyindeki düşüş (t [81] = -2.77, p < .05; pr = -.25) açıklanan toplam varyansı % 35'e çıkarmıştır (F değişim [1, 81] = 5.16, p < .05). Denkleme son olarak sakinlerin kaldıkları kurumdan duydukları memnuniyetin düşüklüğü (t [80] = -2.40, p < .05; pr = -.26) girmiş (F değişim [1, 80] = 5.74, p < .05) ve böylece denklemdaki beş değişken toplam varyansın % 39'unu açıklamıştır.

Ölüm Kaygısı ile yapılan regresyon analizi sonucuna göre (bkz. Tablo 3) kontrol değişkenlerinden sadece Yaş, Ölüm kaygısı ile olumsuz

ilişki göstermiş (t [86] = -2.06, p < .05; pr = -.22) ve toplam varyansın % 5'ini açıklamıştır (F [1, 86] = 4.26, p < .05). Huzurevinde yaşamaya ihtiyaç duyma nedenleri arasında ise öncelikli olarak "Gelecek endişesi duymaları" (t [85] = 2.10, p < .05; pr = .22) ölüm kaygısı ile anlamlı ilişki göstererek toplam varyansı % 9'a yükseltmiştir (F değişim [1, 85] = 4.42, p < .05) ve daha sonra "Kurumda kendilerini daha güvende hissetmeleri" düşüncesinde olmamaları ölüm kaygısı ile anlamlı ilişki göstermiş (t [84] = -2.03, p < .05; pr = -.22) ve toplam varyansı % 14'e çıkarmıştır (F değişim [1, 84] = 4.11, p < .05). Psiko-Sosyal değişkenlerden, öncelikli olarak kendileri için özel kişinin desteği denkleme girerek (t [83] = 2.22, p < .05; pr = .24) toplam varyansı % 19'a ulaştırmıştır (F değişim [1, 83] = 4.93, p < .05). Dördüncü adımda denkleme giren Üretkenlik Yaşantılarını Gerçekleştirme Düzeyindeki düşüş (t [82] = -2.25, p < .05; pr = -.24) ile birlikte beş değişken toplam varyansın % 23'ünü açıklamıştır (F değişim [1, 82] = 5.05, p < .05). Denkleme son basamakta alınan sakinlerin kaldıkları kurumdan duydukları memnuniyet değişkeni ile ise ölüm kaygısı arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Tablo 2: Umutsuzluk ile Eşleşen Özellikler

Denkleme Önerilme Sırası	Denkleme Giriş Sırası	F Değişim	sd	t Set içi	Beta	pr Kısmi Korelasyon	Model için R ²
1.Basamak	1. Eğitim Düzeyi	16.00**	1, 84	-4.00**	-.40	-.40	.16
	2. Huzurevinin ekonomik statüsü	5.61**	1, 83	2.37*	.29	.25	.21
3.Basamak	3.Arkadaş Desteği	11.39*	1, 82	-3.38*	-.36	-.35	.31
	4.Üretkenlik yaşantılarını gerçekleştirme düzeyi	5.16*	1, 81	-2.27*	-.26	-.25	.35
4.Basamak	5. Kaldıkları kurumdan duydukları memnuniyet	5.74*	1, 80	-2.40*	-.22	-.26	.39

*p<.05, **p<.01

Not: Beta ve t için set içi değerler verilmiştir.

TARTIŞMA

Bu çalışma, huzurevinde yaşamakta olan yaşlıların depresif yakınmaları, umutsuzluk düzeyleri ve ölüm kaygıları ile eşleşen faktörlerin belirlenmesini hedeflemiştir. Sonuçlara göre kontrol değişkenlerinin (demografik özelliklerin) açıkladığı varyans çıkarıldıktan sonra, huzurevine başvurma nedenlerinden bazıları depresif yakınmalar ve ölüm kaygısı ile ilişki göstermiş, ancak bu nedenlerden hiçbiri katılımcıların yaşadığı umutsuzluk düzeyi ile ilişki göstermemiştir. Psiko-sosyal faktörlerden ise sosyal destek kaynakları ve üretkenlik yaşantıları umutsuzluk ve ölüm kaygısı ile anlamlı ilişki gösterirken, bu faktörlerden hiçbiri depresif yakınmalarla ilişki göstermemiştir. Son olarak kurumdan memnun olma düzeyi değerlendirildiğinde, bunun depresif yakınmalar ve umutsuzluk için önemli olduğu desteklenirken, ölüm kaygısı için bu ilişki gözlenmemiştir. Her bir bağımlı değişken için elde edilen sonuçlar aşağıda tartışılmaktadır.

Elde edilen sonuçlara göre huzurevi sakinlerinin depresif yakınmaları ile, eğitim düzeylerindeki düşüş; huzurevine başvurma sebepleri arasında "yalnızlığın" yer almaması, "kendilerine bakacak kimselerinin olmaması" düşüncesinin yer alması; son olarak kurumdan duydukları memnuniyetin düşük olması arasında anlamlı ilişki gözlenmiştir. Dolayısı ile düşük eğitim düzeyi ve sakinlerin kaldıkları kurumdan yeterince memnuniyet duymamaları depresif yakınmalar için risk oluşturmaktadır. Bu değişkenlerden eğitim düzeyi Gülseren ve ark. (2000) çalışmalarının sonuçunda ulaştıkları birçok bilişsel işlev ile eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik durum arasındaki pozitif korelasyon, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik durum ile depresyon arasındaki negatif korelasyon sonuçları ile paralellik göstermektedir. Ayrıca sakinlerin "kendilerine bakacak kimselerinin olmadığını düşünmeleri" sebebiyle aidiyet duygusuna sahip olamamaları depresyona yol açabilmektedir (Hagerty ve Williams 1999). Ailelerinden ayrı yaşamak, ailelerinin onlara

Tablo 3: Ölüm Kaygısı ile Eşleşen Özellikler

Denkleme Önerilme Sırası	Denkleme Giriş Sırası	F Değişim	sd	t Set içi	Beta	pr Kısmi Korelasyon	Model için R ²
1.Basamak	1.Yaş	4.26*	1, 86	-2.06*	-.22	-.22	.05
2.Basamak	2.Gelecek endişesi duymaları	4.42*	1, 85	2.10*	.22	.22	.09
	3.Kurumda kendilerini daha güvende hissetmeleri	4.11*	1, 84	-2.03*	-.22	-.22	.14
	4.Kendileri için özel kişinin desteği	4.93*	1, 83	2.22*	.22	.24	.19
	5. Üretkenlik yaşantılarını gerçekleştirme düzeyi	5.05*	1, 82	-2.25*	-.24	-.24	.23

*p<.05

Not: Beta ve t için set içi değerler verilmiştir.

bakmadığı ya da bakamadığı düşüncesi depresif yakınmalar ile pozitif ilişki gösterirken, tamamıyla yalnız oldukları düşüncesi bu ilişkiye tezat bir sonuç göstermiştir. Sakinlerin kaldıkları kurumdan duydukları memnuniyet değişkenin de depresyonla ilişkili bir faktör olarak karşımıza çıkmasını Kaya'nın (1999) yaşlılık döneminde depresyon için söz ettiği risk ve koruyucu faktörler ile açıklayabiliriz. Kaya (1999) yaşlılık döneminde hobi ve aktivite azlığının, yeterli düzeyde uğraşların olmamasının depresyon için risk faktörleri, düzenli beslenmenin ve düzenli sağlık kontrollerinin ise depresyon için koruyucu faktörler olduğundan söz etmektedir. Bu risk ve koruyucu faktörler huzurevinde yaşayan sakınler için kaldıkları kurum tarafından sosyal servis hizmetleri (psikolog, sosyal hizmet uzmanı), sağlık ve bakım hizmetleri, fizik tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri, temizlik hizmetleri, teknik hizmetler, beslenme hizmetleri, sosyal aktivite

ve spor hizmetleri adı altında sunulmaktadır ve dolayısı ile kurumdan duyulan memnuniyet bu hizmetlerden duyulan memnuniyeti de kapsamaktadır ve sunulan hizmetler, hizmetlerin kalitesi ve sakinlerin bu hizmetlerden algıladıkları memnuniyet derecesi sakinlerin yaşam kalitesini etkilemektedir (Vatan ve Gençöz 2004).

Sakinlerin umutsuzluk düzeyleri ile yürütülen analiz sonucuna göre ise; bu değişken ile düşük eğitim düzeyi, kaldıkları huzurevinin ekonomik statüsünün yüksekliği, algıladıkları arkadaş desteği ve üretkenlik düzeylerindeki düşüklük, son olarak da kaldıkları kurumdan memnuniyetlerinin düşük olması arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Sakinlerin eğitim düzeyi ile umutsuzluk arasındaki olumsuz ilişki beklentilerle tutarlı gözükmektedir. Ancak, kaldıkları huzurevinin ekonomik statüsünün yüksekliği ile umutsuzluk arasındaki ilişki bu bek-

lentilerle uyuşmamaktadır. Bu bulgunun tutarlılığı ve muhtemel sebepleri ileriki çalışmalarda ele alınmalıdır. Psiko-sosyal değişkenlerden arkadaş desteğindeki düşüşün umutsuzluk ile anlamlı ilişki göstermesi literatürdeki birçok çalışma ile aynı doğrultudadır. Algılanan sosyal destek psikolojik sağlıkla ilgili değişkenler için koruyucu faktördür (Kesimci 2003). Bu çalışmada da arkadaş desteğinin sakınlerin umutsuzluk düzeyleri için koruyucu faktör olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, yaşlılık döneminin gelişimsel görevinin umutsuzluğa karşı "benlik bütünlüğü"nin korunması olduğu düşünülürse psiko-sosyal değişkenlerden üretkenlik yaşantılarının gerçekleştirilme düzeyi ile umutsuzluk arasındaki negatif ilişki beklentilerle tutarlıdır. Çünkü, daha öncede sözü edildiği gibi kişinin yaşlılıkta "benlik bütünlüğü"ne ulaşması ile geçmişteki üretkenlik yaşantılarının gerçekleştirme düzeyi arasında bir ilişki söz konusudur. Sakınlerin demografik ve psiko-sosyal özelliklerinin yanı sıra kaldıkları kurumdaki duydukları memnuniyetteki düşüş ile umutsuzluk arasındaki negatif ilişki depresif yakınmalar ile kurumdaki duyulan memnuniyetteki düşüş arasındaki negatif ilişki ile benzer sebeplere dayandığı düşünülmektedir.

Huzurevi sakınlerinin duydukları ölüm kaygısı açısından ise; ölüm kaygısı ile düşük yaş, huzurevine başvurma sebeplerinde "Gelecek endişesi" duymalarının yer alması ve "Kurumda kendilerini daha güvende hissetme"nin yer almaması, ayrıca kendileri için özel bir kişiden algıladıkları sosyal destekteki artış ve üretkenlik yaşantılarının gerçekleştirme düzeyindeki düşüş arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu araştırmadaki yaş ile ölüm kaygısı arasındaki negatif ilişki birçok araştırma ile aynı doğrultudadır. Kişinin yaşı ilerledikçe, daha önce de sözü edildiği gibi Erikson'a göre kişi ölümün varlığı ile birlikte hayatı bir bütün olarak algılayabilmektedir. Dolayısı ile ölümü hayatın doğal bir parçası olarak görmektedir. Üretkenlik yaşantılarının gerçekleştirmiş olmak, orta yetişkinlikteki gelişimsel evreyi başarılı bir

şekilde tamamlamak yaşlılık dönemi için psiko-sosyal erdemler kazanmayı beraberinde getirmektedir (Erikson 1982). Kazanılan bu psiko-sosyal erdemler ile birlikte sakınlerin kaldıkları kurum içerisinde kendilerini daha güvende hissetmeleri kişinin ölüm kaygısını azaltabilmektedir. Sakınlerin gelecek hakkındaki endişeleri ölüm kaygısını arttırmaktadır. Anketlerin uygulanma aşamasındaki gözlemler sonucunda; gelecekte kötü bir hastalığa yakalanmak, yatalak olmak ve bu durumda kendilerine bakacak kimsenin olmaması, kötü ya da acı verici bir ölüm şekli ile karşı karşıya kalmanın gelecek endişesine yol açtığı gözlenmiştir. Dolayısıyla, bu kaygıların ölüm kaygısı ile pozitif ilişki göstermesi beklentilerle tutarlıdır. Sakınlerin kendileri için Özel bir Kişiden algıladıkları destek ile ölüm kaygısı arasındaki pozitif ilişki Ron (2004)'un çalışmasındaki bulgular ile çelişmektedir. Ron'un (2004) çalışmasına göre sosyal destek azlığı ölüm kaygısını arttırmaktadır. Ancak bu çalışmada sosyal desteğin 3 alt faktörü olan Arkadaş desteği, Aile desteği ve kendileri için Özel bir Kişiden aldıkları destek ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Ayrıca, kendileri için özel bir anlam ifade eden kişi ile daha uzun yıllar birlikte olabilme isteği, kendilerinin ölümü ile onu yalnız bırakmaktan korkmak ve aynı şekilde o kişinin ölümü ile yalnız kalacak olmaktan korkmak bu yaş grubu için karşımıza çıkabilecek olası durumlardır.

Çalışmanın bulguları genel olarak değerlendirildiğinde çalışmanın bazı kısıtlılıkları göze çarpmaktadır. Çalışmanın sadece 2 farklı huzurevinde yapılmış olması sonuçları sınırlandırabileceği düşünülmektedir. Ayrıca çalışmada kullanılan ölçeklerin bazılarının ilk defa bu çalışmada kullanılmasının ölçeklerin geçerlik ve güvenilirliklerine dair birtakım soru işaretleri oluşturabileceğini düşündürmektedir.

Çalışmanın kısıtlılıkları göz ardı edilmeksizin çalışma sonuçlarının huzurevlerindeki depresyon, umutsuzluk ve ölüm kaygısı risk

gruplarının belirlenmesinde ipucu olarak değerlendirilebilecek doğrultuda olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın örneklem sayısının bu bulguların güvenilirliğine işaret edecek düzeyde olmasının güçlü bir özellik olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak; bu çalışmada huzurevinde kalan sakinlerin psikolojik sağlıkları ile bazı demografik özelliklerin, huzurevine başvurma sebeplerinin, psiko-sosyal nedenlerden, farklı kişilerden algıladıkları sosyal destek ve geçmişte gerçekleştirdikleri üretkenlik yaşantılarının ve son olarak kurumdan duydukları memnuniyet düzeylerinin arasındaki ilişkiler

çalışılmış ve gelecekteki yaşlı popülasyonuna ve onlar için sunulacak hizmetlere farklı bir bakış açısının sağlanmasına katkısı olabilecek bulgulara ulaşılmıştır. Ayrıca kurum memnuniyetini ve sosyal desteği artırma yönündeki çalışmaların bu değişkenler üzerinde pozitif yönde katkı sağlayacakları düşünülmektedir.

İleriki çalışmaların daha fazla sayıda kurumda yapılması ve yaşlılar için çeşitli risk faktörlerinin kapsamlı bir şekilde daha geniş bir yelpazede çalışılması önemle teşvik edilmelidir. Ayrıca bu tür araştırma sonuçları doğrultusunda uygulama alanında yapılacak uygulamaların alana önemli katkıları olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Altun I, Ersoy N (1998) Perspectives on Old Age in Turkey. *Eubios Journal of Asian and International Bioethics*, 8, 143-145.

Amuk T, Oğuzhanoğlu N (2003) Yaşlanma ve Depresyon. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 4, 113-121.

Beck AT, Ward CH, Mendelson M, Mock J, Erbaugh J (1961) An Inventory for Measuring Depression. *Arch Gen Psychiat*, 4, 561-571.

Beck AT, Lester D, Trexler L (1974) The Hopelessness Scale. *J Consult Clin Psych*, 42, 861-874.

Beck AT, Rush AJ, Shaw BF, Emery G (1979) *Cognitive Therapy for Depression*. New York: Guilford.

Beck AT, Epstein N, Brown G, Steer RA (1988) An Inventory for Measuring Clinical Anxiety: Psychometric Properties. *J Consult Clin Psych*, 56, 893-897.

Bir Dünya Bankası Araştırma Raporu (1997) "Yaşlılık Krizinden Kaçınmak", Yaşlıları Koruma ve Büyümeyi Teşvik Politikaları. Washington D. C.

DePaola SJ, Neimeyer RA, Lupfer MB, Fiedler J (1992) Death Concern and Attitudes Toward the Elderly in Nursing Home Personnel. *Death Stud*, 16, 537-555.

Durak A (1994) Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Derg*, 9(31), 1-11.

Eker D, Arkar H (1995) Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirligi. *Türk Psikiyatri Derg*, 34, 45-55.

Erikson EH (1963) *Childhood and Society* (2nd edition). New York: Norton

Erikson EH (1975) *Life History and the Historical Moment*. New York: Norton.

Erikson EH (1982) *The Life Cycle Completed*. New York: Norton.

Gülseren S (2000) Huzurevinde Yaşamakta Olan Bir Grup Yaşlıda Bilişsel İşlevler, Ruhsal Bozukluklar, Depresif Belirti Düzeyi ve Yaşam Kalitesi. *Türk Geriatri Dergisi*, 3 (4), 133-140.

Hagerty BM, Williams RA (1999). The Effects of Sense of Belonging, Social Support, Conflict, and Loneliness on Depression. *Nurs Res*, 48, 215-219.

Hisli N (1988) Beck Depresyon Envanteri'nin Geçerliği Üzerine Bir Çalışma. *Psikoloji Dergisi*, 6, 118-122.

Hisli N (1989) Beck Depresyon Envanteri'nin Üniversite Öğrencileri İçin Geçerliği Güvenirligi. *Psikoloji Dergisi*, 7, 3-13.

Kaya B (1999) Yaşlılık ve Depresyon – 1 Tanı ve Değerlendirme. *Türk Geriatri Dergisi*, 2 (2), 76-82.

Kesimci A (2003) Perceived Social Support, Coping Strategies and Stress-Related Growth as Predictors of Depression and Hopelessness in Breast Cancer Patients. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, ODTÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara

McAdams DP, De St. Aubin E, Logan RL (1993) Generativity Among Young, Midlife, and Older Adults. *Psychol Aging*, 2, 221-230.

Medicana Genel Sağlık Ansiklopedisi: Milliyet (1993) "Yaşlılık", Cilt: 11. İstanbul, Ana Yayıncılık A.Ş., s. 7-8.

Öner N, LeCompte A (1985) *Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri El Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Rasmussen CA, Brems C (1996) The Relationship of Death Anxiety with Age and Psychosocial maturity. *J Psychol*, 130, 141-144.

Ron P (2004) Depression, Homelessness, and Suicidal Ideation Among the Elderly: A Comparison Between Men and Women Living in Nursing Homes and in the Community. *J Gerontol Soc Work*, 2 (3), 97-116.

Seber G, Dilbaz N, Kaptanoğlu C, Tekin D (1993) Ümitsizlik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik. *Kriz Dergisi*, 1(3), 134-138.

SHÇEK (2001) *Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Mevzuatı*. Ankara.

SHÇEK (2004) Bir Sosyal Hizmet Alanı Olarak Yaşlılık. 30 05 2005 tarihinde http://www.shcek.gov.tr/web/hizmetler/yasli--_hizm/yaslilik_genel_bakis.htm... adresinden indirilmiştir.

SHÇEK (2005) SHÇEK'e Bağlı Huzurevleri. 22 03 2006 tarihinde http://www.shcek.gov.tr/web/hizmetler/yasli--_hizm.htm... adresinden indirilmiştir.

SHÇEK (2005) Diğer Huzurevleri. 22 03 2006 tarihinde http://www.shcek.gov.tr/web/hizmetler/yasli--_hizm.htm... adresinden indirilmiştir.

Spielberger CD, Gorsuch RL, Lushene RE (1970) Manual for State-Trait Anxiety Inventory. California Consulting Psychologists Press.

Tatar M (2002) Geriatri Merkezlerinin Örgütlenmesi, Geriatri, Turgut Yayıncılık ve Ticaret A.Ş, s. 281-287.

T.C. Anayasası (1989) Yeni Anayasa 1982. Serhat Kitap Yayın Dağıtım, İstanbul.

Tegin B (1980) Depresyonda Bilişsel Bozukluklar: Beck Modeline Göre Bir İnceleme. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi. Psikoloji Bölümü, Ankara.

Templer DI (1970). The Construction and Validation of A Death Anxiety Scale. J Gen Psychol, 82, 165-177.

Twelker P (2004) The Relationship Between Death Anxiety, Sex, and Age. 12 12 2005 Tarihinde

<http://www.tiu.edu/psychology/deathanxiety.htm> adresinden indirilmiştir.

Ulusoy M, Şahin N, Erkmen H (1996) Turkish Version of the Beck Anxiety Inventory: Psychometric Properties. Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly.

Vehid S (2000) Thoughts and Reflections on the Distribution of old Age Homes in Turkey. Cerrahpaşa J Med, 31 (4), 239-244.

Vatan S, Gençöz T (2004) Huzurevinde Yaşayan Sakinlerin Kuruma Yönelik Düşünce ve Beklentileri: Niteliksel Bir Ön Çalışma. Kriz Dergisi, 12(2), 16-32.

Zimet GD, Dahlen NW, Zimet SG, Farley GK (1988) The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. J Pers Assess, 52, 30-41.

Yazışma Adresi:

Doç. Dr. Tülin GENÇÖZ
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Psikoloji Bölümü
E-posta:tgencoz@metu.edu.tr